

ACC. N:R M. 15004-1-21.

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *Jam Nilsson*
Härad: *Albo* Berättare: *Per Persson, Rarlunda*
Socken: *Rarlunda* Berättarens yrke: *f. d. lantbrukare*
Uppteckningsår: *1957* Född år *1874 i Knäbäck, Rarlunda s:n*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

När den nya tiden kom till bygden. s. 1-21.

LUF 73

Jag föddes 1874 på Knäbeck där min far var fiskare och bevarare. Kvinorna på lägst klädde hos kungen att deras män hade alla sina pengar på spriten, och samhället var mycket fattigt så krogen drogs in och min far arrenderade Skepparp nr 8 som ägdes av Kristin Hof. Gården var på 40 dld med betesmarker, uddjord, sand mest som det är i Skepparp.

Under Knäbeckstiden hörde vi öl (under sköningen) i Malmö på onsdagarna och i Kristianstad på lördagarna. Det var stedsamt med så mycket körande. Detta fortsatte några år sen vi arrenderat nr. 8 men hindrade sen skötseln och övertogs till ngn. fiskare.

Gården skötes av min far och mig men för min konfirmation hade vi ngn hjälp av någon helkarl och då hjälpte jag gännen med att

driva oxar från Markaryd. Han köpte dom
magra och små, födde dom en tre års tid
och sålde dom till slaktare i Simrishamn
och Malmsjö med god förtjänst. Jag drev
oxar åt andra bönder också t. ex. några
i skivarpsstrakten. Detta tyckte min far
att jag hade tid till. Det var även före
förkonfirmationen.

År 1909 när jag övertog gården köpte
jag en rejäl viktoriaploj. Den hade kommit
hit till trakten något år tidigare men min
far ville absolut hålla kvar vid det gamla.
Alltså vi "årde" i marken så att gräset dog
och sen vändes jorden så smält med en vänd-
skiva. Träårder har jag själv gjort ett par
stycken. I början av 1900-talet gjorde smeden
H. Stålvik och på den plojen hade vi vändskiva
men den fungerade inte ordentligt.

När jag var 15 år var jag med om att köra "stear" på granngården. Djuren drog med bogarna. Detta ansågs gammaldags av bygdens folk.

Harvarna var av två slag dels träharvar, träpinnar i bolor, som användes till att slåta över bädden, dels järnharvar, träbol med järntingar som vi använde på klöverplöjning och annan plöjning.

Som ^{under}trummel hade vi hela min ungdom en två meters ekstock men 5 år efter mitt (1914) tillträde köpte jag en riktig ringvälet med metallbrickor av märket "Usta". I min fars tid hade vi inget som kan kallas kultivatör.

Smiden gjorde järngrepar till oss, broom-längden alltefter vad de skulle användas till. Handl. Edlund skaffade omkring 1885 hem amerikanska grepar, spenstiga och fina och

alla människors köpke. Särskilt bra var dom till tång. De hade längre horn än de som används nu. Trehorniga trägrepar användes allmänt till hackelseblandning och man kunde se ngr. använda dom vid gjutelspordning (aldrig vi).

Ola Håkansson och tandsångsmannen Anders Andersson var de ritpask i Skepparp, och det var dom som började med att så gödning på alla sina ågor. Det väckte stor förvåning, och vi mindre, höll oss till tången men började så småningom (slutet på 88-talet) så gödning på en del vängar, långt ifrån på alla.

Vi tröskade med plejel långt in på 1900-talet, när de förmögna bönderna för länge sen skaffat tröskor. På 90-talet började piggarverket som drevs med vandsång användas här i Skepparp. Ngra år senare

Korn klippetörskan i bruk särskilt lämplig för korntröske. Ngn. frösigkommen bonde drog ut ny tröskade till andra med sitt piggarverk. Ca. 1915-18 köpte ett nybildat tröskbolag en motortröska. Bolaget upphörde när kornen 1944 började ta jorden.

Den första slättermaskinen såg jag i Brösarp omkr. år 1900. Kort efter inköptes en sådan av Petter Persson på Damnmåkra här i Skepparp. Han högg såg till felp för timpeng. Detta i rätt liten utsträckning. Vi var misstänksamma och fanns det ngn. sten på åkeren vägrade han att släppa till sin maskin. 1923 köpte han gälvbindare. På 20-talet köpte jag slätter med skördeapparat.

Omkring 1915 bildades här i Skepparp en fjurförening, den varade emellertid inte många år. Dessförinnan höll bonden på Damnmåkra

tjur och avgiften per ko var 7 öre som man också kunde betala med ett potatis-plockardagsverk. Vere i Raulunda hade man svart-vita kor och långt tidigare en tjurförening. Skepparps bönderna höll sig med röd-vit nötboskap. Hade vi ngn särskilt bra ko, fördes hon till Torup¹⁹⁰⁵ där sprängavgiften uppgick till 5:- På senaste tiden har ju semineringen ~~st~~ sagit död på alla slags tjurföreningar.

Vägen ner till Raulunda har vi i alla tider gjäto lagat. Vägsträckan uppdelad efter gårdarnas storlek. På hade godset också en vägsträcka Brösarp-Bröstoop, som skulle lagas av oss med sten, slagen för hand. Vägen signades av länsmannen. Vi hyrde gummisamt en stenkross och för man, vi körde själva stenen till vägen som således inte delades

upp på varje bonde. Några husare fick
gjöra dagverke vid denna väglagring. Sen
fick vi ekonomisk hjälp, bl. a. av hundskatte-
pengarna. På 20-talet övertog väghälsan
landsvägen.

Arvdeavgiften var i många år 200:-
per år. Vid mitt tillträde (1909) höjdes den
till 300:- I avgiften ingick också 18 skogsdays-
verke, 24 meter bränsle skulle köras till Finäbäck
eller Rarlunda samt 6 dagskörstor. Till
detta fick vi själv hålla hästar och vagnar. Dessa
körstor och dagverken upphörde omkring 1925.

Jag var klädd i hemvävda kläder, liksom
mina jämsvåriga i Skepparp till mitt 20:e födels-
år. Då ville vi ungdomar vara mer på
"kifst" och förresten fick vi försöka följa
påkannas "moder" nere i byn. Skräddare
och skonmakare reste omkring till hemmen.
Min far var lite kändare i läder, så han och
skonmakaren åkte till Ehrenbergs i Simrishamn
och tog ut läder sen satt han hemma och gjorde
skor till hela familjen. På samma vis gjorde
skräddaren som sydde av det verkstyg som
kvinnorna gjalva vävt. Omkring 1905 upphörde
kringresandet och vi fick själva gå till både
skräddare och skonmakare, vi kunde ha läder
och tyg med oss, som vi också hade till en början
men hantverkarna såg helst att vi köpte av
deras hemköpta material. Vi vävde skjortetyg
till oss och våra barn fram till 1930 sen blev

det billigare att köpa plaggen färdiga, och många så att det var så gammaldags och göra sådant själv. Från och med då upptröde helt tillverkningsen av syg till klädesplagg. Sängdynor, lisekonströmming och handdukar här vi gjort till gäddan överläts 1944.

Allt bröd bakade vi hemma i min barndom och framåt. 15-16 bröd per gång: en sorts grovt och 2 slags fint bröd, mycket blev stort och av det gav vi bort till husare, fattiga och rackare. När den liggde potatis, kvinnorna bröd och fläsk. På mitten av 1920-talet lämnade vi rågmjöl till en bagare i Viternälle och så bakade han för en liten avgift per bröd. Våra grannar gjorde likadant. Detta höll vi på med i 15 års tid. Sen kom brödbitarna. Fint bröd bakades fortfarande hemma men

inte ett bröd har bakats den senaste tio åren.

Kökspis skaffade vi 1909, då den öppne spisen började anses omödan. Kl. sju på morgonen äts första målet som bestod av potatis, sill, spiket fläsk och kaffe. Kl. 12 ät vi mestadels ngn soppa, ärtsoppa eller potatissoppa, eftermiddagskaffe bara när någon frammanför gick på arbete. På kvällen blev det oftast sill el. fisk av ngt slag, som barn sa "jag äta mh "luade" sill i "luatålet". Fisken fick vi biltigt från tåget. Havregröt, potatisgröt och bovete-gröt var vanliga rätter. När vi slaktade en kalv, delades den i fyra delar. Vi behöll en del och gav 3 grammar de andra. På så sätt fick vi ju färskt kött när grammarna sen slaktade.

Efterrätt blev vanligt under 1910. De rika Rarlunda bönderna hade börjat med sant

11.
 då och man kunde höra arbetsfolket gnälla under potatissäsongen om dom inte fick alla rätter. Boojade en med något nytt i den vägen fick den andre följa efter.

Till begravningar och bröllop hade vi förning med oss, under min ungdom, kött och gröt och liknande, in på 20-talet blev det mest kakor och förningen upphörde helt så där 1928-30, många låt trycka på begravningskortet: Förning undanbedes.

Möbleringen var den vanliga: säten längs långväggen, en brodsämsbänk vid kortsidan, bordet var ett stumbord från Konstad, det köpte en konstnär när vi flyttade. Bänkar och stolar av de gamla, klumpige modellerna slog vi mestadels sönder när vi flyttade hit till samhället 1944.
 I mina föräldrars tid hade vi inga gardiner

för fönstren. På 90-talet minns jag att vi hade
 klappor och ca 1910 hela gardiner. Väggarna
 i kummen var kalkade utom i den s. P. salen,
 där det fanns tapeter så långt tillbaka jag
 kan minnas. Golven sandade vi varje morgon
 och ene ströddes till söndagen och när det
 skulle komma främmande. 1908 ca, började
 vi med långa smala träsmattor.

Roslunda är mycket högkyrkligt,
 här fanns en liten grupp baptister i Skipparp
 på 20-talet men den försvann snart. Ngn på
 gården skulle gå i mässan varje söndag. Barn
 och pigor gick på vördet var först mässe
 och föräldrarna på eftermiddagsmässe.
 Min konfirmerations präst var gamle Wingren
 en mycket sträng man. Busäg dans som synd
 och kunde på lördagarna komma och se
 efter hur det gick till när ungdomarna dansade

och han drev stentörligt hem dom yngsta.
Lässiden var 4 mån, varje dag från 8.30 till
svörkerets inbrott. En av pigorna kom in
och räknade oss och läste en psalm, anmälde
den för prästen vilka som fattades. Ett kvart
efter kom Wüngen själv och den som då
hade kommit försent fick prygel. I bland
blånade vi och skyldde på att pigan sett
fel, men W. var en nitisk man, han kände
på våra händer och ansikten om de var
kalla. Dubbel prygel om vi således beslogs
med togn.

"Gå i körke" var ett bruk som fanns kvar
till omkring 1910. Den som fött barn ansågs oren
och skulle kyrktagas 6 veckor efter födseln.
Kvinnan fick vänta i vapenhuset tills kungsen
förde in henne till en pall placerad innanför
kyrkdörren, dit prästen gick och läste över

hemme. Under de sista åren bruket levde kvar fick kvinnan gå fram till altaret och släpp att ligga nere vid dörren.

Liket stod hemma 6-8 dagar och fördes då direkt till gravan. In i kyrkan fördes bara ngn. enstaka framgångsrik person. Omkr. 1920 blev det allt vanligare med att den döde först skulle föras in i kyrkan och därifrån till gravan. Isamma veva lade man bort seden med att låta begravningsgästerna skuffa på jord på kistan med dom 10 skufflar som kyrkan ägde. 1919-20 förjorde man med levande blommar. De tidigare allvarrådaude pärl- och metallkransarna försvann då alltnet.

Den döde ansågs kunna bota en del sjukdomar genom att ta dom med i gravan.

Om någon ville bli fri från en ögonsjukdom
avsågs det ^{som} tillförlitlig hjälp om den dödes
hand fick stryka några gånger över ögonen.
Bäst effektivt var det om den som ville
bli hjälpt och den döde var av olika kön.
Exempel Kunde också botas med liknande
handstrykning. Allt detta måste ske under
absolut tystnad.

Uddrar som botat sina barn för
någon sjukdom förbjöd dem att titta ner
i den öppna graven. Risken var stor för
att sjukdomen skulle komma tillbaka
genast eller senare, de gamla sa att
efter 40 års åldern brukade sådana en
gång botade sjukdomar dyka upp
ågen om man inte lytt tillsägelsen att
inte se i graven.

Skau smuan i Skogsdala är det många av oss som har sett. Hon lockade ensamma karlar men kunde man läsa en psalmers högt blev man fri från henne, man fick inte tala om att man sett henne samma dag, då fick man svär frossa. Skausman var ingen särskilt rädd för Bäckhästen har jag inte själv sett men den var hålla till vid en gammal källa i Killehusen. Den erbjöd människan rida. Tackade man ja var det ut med livskarven.

Harar eller varulven kunde plåga både människor och djur stästar kunde på morgonen stå däravde och svettiga i stallet, med maven flätad. Den blev ~~vara~~ vars mor krupit om en fosterhinnor för att slippa födslovänder blev till en snara. Harar kunde gå genom

nyckelhål, da någon till en person som var
en morsa: "Du är en morsa?" blev den besatt
för men mörkan kunde låta sate flyga
i den talande.

Larvsfrouen brukar fiskarna se en bit
ut till havs. Hon visar sig när storm är i
annalkande och röcket upp sina båda
rödfrusna händer. Det berättas att en
gång när hon gjort så kastade en
fiskare till henne sina vantar och
hon sjöng:

Vänta, vänta vän,
vänd om igen,
gåck till kollarlycke skau,
hugg kollarlycke ved,
där ska du finna föa
till, både dej och dina børn.
Fiskaren gjorde så och fann en lerkruka, full
av pengar.

Grave-Karna var en känd person här
och kunde lite av varje. En kväll när jag
satt och mjölkade kom en "av di boarde"
me i stallet och liggde mjölk. Jag vägrade.
Följande dag blev hon sjuk, tappade mat-
lusten. Vi sökte Karna. Hon sa: "Ni
har glömt att ge den här människan
mjölk." Och så fick jag se tiggerens ans-
ikte i en spanns vatten. Sen vi
skickat mjölken till den som liggde
blev hon frisk. Karna tog ej betalt
men man lät alltid pengar ligga
i ngt kunn.

Böcker utöver bibel och psalmbok
och gamla postiller var mycket säll-
synta. När järnvagen var ny ställdes
det till bokauktioner på järnvägsstationen.

ACC. N:R M. 15004:19.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Jag köpte där Lorell av MonteChrista och
min far köpte en spådomsbok. Mest såldes roman-
böcker. I min fars tid hade vi Sunnrihans-
bladet senare Utvads Alltända som vi delade
med 2 grannar. 1935 prenumererade vi själva.
Radio skaffade vi 1936. Prästen var den
förste här som köpte en sådan och det
var 1923.

För var herrskap stolt och ungdomens
bara med jämtlikar. Husare ungdomens med
husare bönder med bönder helst med
lika stort antal sunnland. Gifter mål
var mycket pålsynt mellan klasserna.
Under min ungdomstid var ungdomen
ledigare, rika bondpojkar kunde ha
freligheter för sig tillsammans med
fattigare pojkar. Det gick inte an
efter giftermålet. Gårarna har

ju alltid hållit sig förmer än vi på landet. Vi har stäktstigar skiljalms och Finnviskammur och dom flykte bäst om oss i kristiden.

Konstnärer har här varit i många år och dom kan man inte skylla för att vara malliga, dom kan både tjäna och tjuda på en sup. och så kan man begära bod för "det gamla" om det så är brätna stolar eller uppslagna sängdynor. Dom köper det. Måleriets job dom ha för sig självt.

Den nya tiden är många saker. Tidning och järnväg gjorde slut på isoleringen liksom gradis och tekar. Folk slipper och vara ^{mycket} fattiga och det tycker jag är den tiden. Folk får

arbete och rejält betalt. Ingen är heller
längre så rädd för prästerna, och deras smask
om synd har ju visat sig vara överdrivet
folk står sig bättre fram nu och ingen
människa behöver lida nöd.

Jag har en känsla av att vi bönder
i Skjopparp stämtade många idéer nerifrån
byn (Ravlanda) där di rikaste bodde.